

М.С. Одарченко, канд. техн. наук, проф. (*ХДУХТ, Харків*)

К.В. Сподар, канд. техн. наук, ст. викл. (*ХДУХТ, Харків*)

Н.М. Резниченко, директор (*КДКЕТ, Кривий Ріг*)

В.М. Саква, заст. директора з навчальної роботи (*КДКЕТ, Кривий Ріг*)

ОСОБЛИВОСТІ РЕГУЛЮВАННЯ БІРЖОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Біржова діяльність в Україні регулюється відповідно до чинного законодавства і здійснюється у взаємодії двох регуляторів, які органічно поєднуються і взаємодоповнюються, а саме регулювання біржової діяльності з боку держави та регламентація з боку біржі чи біржового ринку.

Досвід країн ринкової економіки свідчить про досить тісну взаємодію держави і ринкової системи взагалі та в регулюванні біржової діяльності зокрема. У процесі такої взаємодії на державу покладаються обов'язки забезпечувати ринок і біржову торгівлю законодавчою базою, що дає змогу виробити і встановити єдині правила для всіх суб'єктів, які беруть участь в економічному процесі.

Регулювання біржової діяльності з боку держави не повинно мати характеру заборон, а виключно забезпечувати рівність прав для всіх учасників торгівлі водночас контролюючи дотримання визначених правил. Це досягається завдяки створенню єдиної правової системи для діяльності товарних бірж, і насамперед таких, що торгують агропродукцією, через їх ліцензування, систему спеціального пільгового оподаткування та інші заходи.

Закон України «Про товарну біржу» визначає правове становище біржі і роз'яснює основні засади її організації та функціонування. Згідно цього Закону товарна біржа в країні створюється на засадах добровільного об'єднання юридичних і фізичних осіб, яким це не забороняється чинним законодавством. При цьому встановлюється обмеження для засновників товарної біржі, а саме: засновниками і членами товарної біржі не можуть бути органи державної влади та управління, а також державні установи (організації), що перебувають на державному бюджеті (ст. 5 Закону України «Про товарну біржу»).

Запровадження цього законодавчого положення зумовило суттєві зміни у складі засновників товарних бірж, оскільки на момент набуття чинності Законом «Про товарну біржу» практично на кожній з них співзасновниками були ті, хто тепер мав вийти з її складу. Як правило, це були державні установи, що перебували на бюджетному фінансуванні.

Для управління товарною біржею та забезпечення її функцій на біржі створюються виконавча дирекція та спеціальні підрозділи: розрахункова палата, біржовий арбітраж, котирувальна комісія та інші підрозділи і допоміжні служби, необхідні для її діяльності. Підрозділи біржі діють на основі положень, що затверджуються загальними зборами членів товарної біржі або уповноваженим ними органом.

Закон «Про товарну біржу» відіграв позитивну роль у становленні і впорядкуванні біржового ринку країни, посилив довіру до бірж з боку клієнтів-користувачів. Проте законодавчо-правова база й надалі відстає від потреб біржового товарного ринку, що гальмує більш активний розвиток цього ринку.

Передусім потребує законодавчого закріплення система державного управління біржовим ринком, система контрактів та гарантій виконання угод, затвердження вимог до біржового ринку. Та попри певні недоліки у державно-правовому полі діяльності бірж, Президент і уряд працюють над його удосконаленням.

Важливу роль у формуванні біржового ринку відіграла постанова Кабінету Міністрів України «Про прискорення організації біржового сільськогосподарського ринку» від 27 листопада 1995 р. № 916. Постановою передбачено механізм формування організаційних основ біржового сільськогосподарського ринку та економічні відносини на принципах взаємодії державних, біржових та інших структур.

Враховуючи світовий досвід роботи бірж в умовах правового поля за умови збереження повної самостійності і самоуправління на зборах провідних бірж країни, що відбулися 1 квітня 1996 р., було засновано Національну асоціацію бірж України. Засновниками асоціації стали 23 найбільші біржі України.

Незважаючи на виконану роботу з формування нормативно-правової бази, діяльність товарних бірж залишалась низькоефективною. Кабінет Міністрів України у зв'язку з цим прийняв ряд постанов, спрямованих на поживлення функціонування біржового ринку. Позитивну роль відіграла постанова Кабінету Міністрів України «Про заходи щодо вдосконалення регулювання ринку зерна» від 20 липня 2000 року № 1148.

Таким чином, було сформовано систему законодавчо-правового регулювання біржової діяльності. Однак сьогодні законодавче поле не тільки не задовольняє, а в багатьох напрямках і стримує біржову діяльність. Необхідно розробити гнучку законодавчу систему стосовно регламентування біржової діяльності загалом і щодо агропродукції зокрема.